

Marek Ciara
(Warszawa)

MATERIAŁY STANISŁAWA GRABSKIEGO
(1871-1949)
(147)

Stanisław Grabski urodził się 5 kwietnia 1871 r. w Borowie w powiecie łowickim. Jego ojcem był Feliks Grabski, matką Stanisława Mittelstaedt. Jego brat Władysław Grabski (1874-1938) był ekonomistą, profesorem w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, dwukrotnym premierem i ministrem skarbu.

Stanisław Grabski w 1890 roku ukończył V Gimnazjum w Warszawie. Studiował prawo i ekonomię w Cesarskim Uniwersytecie Warszawskim (1890-1891), w uniwersytecie w Berlinie (1891-1892), w Szkole Nauk Politycznych w Paryżu (1892-1893), i w uniwersytecie w Bernie (1893-1894). W 1894 r. uzyskał doktorat z filozofii na uniwersytecie w Bernie na podstawie dysertacji *Karl Marlo als Sozialtheoretical* (wydana w roku 1899). W 1899 r. uzyskał docenturę na Uniwersytecie Jagiellońskim na podstawie rozprawy *Zur Erkenntnislehre der volkswirtschaftlichen Erscheinungen* (wydana 1900).

W 1899 r. pracował jako bibliotekarz w Polskim Muzeum Narodowym w Rapperswilu. W Uniwersytecie Jagiellońskim pracował na stanowisku docenta Katedry Ekonomii Politycznej i Skarbowości (1903-1905), w Akademii Rolniczej w Dublanach jako profesor nadzwyczajny i kierownik Katedry Ekonomii (1905-1910), w Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie na stanowisku kierownika Katedry Ekonomii Politycznej (1910-1939). Po wojnie pracował w Uniwersytecie Warszawskim jako kierownik Katedry Historii Ustrojów Społecznych na Wydziale Prawa (1946-1949).

Przedmiotem jego badań naukowych była polityka społeczna, metodologia nauk społecznych, historia gospodarki i polityka agrarna.

Był autorem licznych publikacji, między innymi *Zarys rozwoju idei społeczno-gospodarczych w Polsce* (1903), *Rewolucja* (1921), *Naród a państwo* (1922), *Kryzys myśli państwowej* (1927), *Ekonomia społeczna* (1927-1929), *Państwo narodowe* (1929), *Ku lepszemu Polsce* (1937), *Na nowej drodze* (1946), oraz *Pamiętniki* (tom 1-2, 1989).

Był członkiem Polskiej Akademii Umiejętności (1927) i Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (1947).

Stanisław Grabski oprócz pracy naukowej zajmował się działalnością społeczną i polityczną. W latach 1892-1902. Od 1905 roku w Lidze Narodowej, od 1907 r. był wiceprezesem Stronnictwa Narodowo-Demokratycznego w Galicji. W 1914 r. wszedł w skład Naczelnego Komitetu Narodowego. W latach 1917-1918 był członkiem Komitetu Narodowego Polskiego w Paryżu.

Po zakończeniu wojny był w latach 1919-1927 posłem na Sejm z listy Związku Ludowo-Narodowego. Dwukrotnie (1923 i 1925-1926) był ministrem wyznań religijnych i oświecenia publicznego. Po przewrocie majowym wycofał się z działalności politycznej poświęcając się wyłącznie pracy naukowej i publicystycznej.

Po zajęciu Lwowa przez Armię Czerwoną został aresztowany przez NKWD i osadzony w obozie na terenie ZSRR. Po zawarciu układu Sikorski-Majski wyjechał do Wielkiej Brytanii. W latach 1942-1944 był przewodniczącym II Rady Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej. 1 lipca 1945 r. razem ze Stanisławem Mikołajczykiem powrócił do Polski. W latach 1945-1947 był jednym z wiceprezesów Krajowej Rady Narodowej.

Stanisław Grabski dwukrotnie wstępował w związek małżeński: z Ludmiłą Rożen, z którą miał 3 córki: Feliksę, Ludmiłę i Stanisławę oraz 2 synów: Stanisława i Zbigniewa. Po śmierci pierwszej żony ożenił się w 1916 r. z Zofią Smolik. Miał z nią 2 córki: Annę i Stanisławę.

Zmarł 6 maja 1949 r. w Sulejówku. Pochowany został na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie w kwaterze 89-3/4-30/31.

Materiały Stanisława Grabskiego zostały przekazane darowizną Stanisławy Grabskiej do PAN Archiwum w Warszawie w 1982 r. W księdze nabytków wpisano pod numerem 1644.

Materiały spuścizny to maszynopis rozdziału pt., *Wspomnienia londyńskie*, z tomu 2 Pamiętników Stanisława Grabskiego, które ukazały się nakładem Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik” Warszawa 1989. Rozdział ten obejmuje okres pobytu Stanisława Grabskiego Londynie w latach 1941-1945. Objętość materiałów to 0, 01 m. b.

W PAN Archiwum w Warszawie spuściznie nadano sygnaturę 147. W wyszukiwarce szukajwarchiwach.pl zespół nosi numer 302/607 /0. Inwentarz liczy 1 jednostkę.

Źródła i bibliografia

1. Materiały Stanisława Grabskiego w PAN Archiwum w Warszawie, sygnatura 147
2. *Grabski Stanisław*, [w:] *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 2, Warszawa 1995, s. 596
3. Grabski Stanisław, *Pamiętniki*, tom 1-2, Warszawa 1989
4. *Grabski Stanisław*, [w:] Śródka A., *Uczni polscy XIX-XX stulecia*, t. I, Warszawa 1994, s. 569-571

INWENTARZ

1. *Wspomnienia londyńskie*

Wspomnienia S. G. z okresu 1941-1945

B. d., masz., l., k. 108

Druk: Stanisław Grabski, *Pamiętniki*, rozdział: *Wspomnienia londyńskie*, s. 377-478, tom 2, Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik”, Warszawa 1989